JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS GEORGES COSMAS

15 päivänä heinäkuuta 1997 *

Sisällys

I Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa I-4545

II Väliintulohakemuksen hyväksyminen I-4548

III Valitusperusteet I-4548

A Polypropeenipäätöksen muotovirheitä koskevat valitusperusteet I-4548

1. Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut I-4548

2. Vastaukseni edellä mainittuihin perusteisiin I-4550

B Kilpailusääntöjen soveltamista koskevat valitusperusteet I-4551

1. Sellaisten seikkojen arvioimatta jättäminen, joiden perusteella perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta I-4551

a) Toisen valitusperusteen c kohta I-4551

b) Toisen valitusperusteen d, e, h, l ja m kohta I-4552

c) Toisen valitusperusteen a, b, f ja g kohta I-4556

d) Toisen valitusperusteen i kohta I-4563

2. Todistustaakan jakaminen I-4563

3. Vanhentuminen I-4568

4. Sakon määrä I-4570

IV Ratkaisuehdotus I-4574

Nyt käsiteltävässä asiassa yhteisöjen tuomioistuimelta pyydetään ratkaisua valitukseen, jonka Montecatini SpA (alun perin Montedison, sitten Montepolimeri SpA, sitten Montedipe SpA; jäljempänä Monte) on tehnyt ETY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla 10.3.1992 annetusta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta.[1] Valituksenalaisessa tuomiossa hylättiin kumoamiskanne, jonka valittaja oli ETY:n perustamissopimuksen (jäljempänä perustamissopimus) 173 artiklan nojalla nostanut 23.4.1986 tehdystä komission päätöksestä 86/398/ETY (jäljempänä polypropeenipäätös).[2] Päätös koski perustamissopi-

1 — Asia T-14/89, Montedipe v. komissio, tuomio 10.3.1992 (Kok. 1992, s. II-1155).

2 — ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta tehty päätös (IV/31.149 — Polypropeeni) (EYVL L 230, s. 1).

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

muksen 85 artiklan soveltamista polypropeenin tuotantoon.

I Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa

1. Käsiteltävän asian tosiseikkojen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin kulun osalta valituksenalaisesta tuomiosta käy ilmi seuraavaa: Ennen vuotta 1977 Länsi-Euroopan polypropeenimarkkinoille toimitti tavaraa lähes yksinomaisesti kymmenen tuottajaa, joista suurin oli valittaja, jonka markkinaosuus vaihteli 14,2 ja 15 prosentin välillä. Montella oli tuolloin lisäksi hallussaan patentteja, joiden voimassaoloaika päättyi suurimmassa osassa Euroopan maista vuosien 1976 ja 1978 välisenä aikana. Kun näiden patenttien voimassaoloaika oli päättynyt, markkinoille tuli seitsemän uutta tuottajaa, joilla oli erittäin suuri tuotantokapasiteetti. Kysyntä ei kuitenkaan samaan aikaan kasvanut vastaavalla tavalla, joten se ei vastannut tarjontaa ainakaan vuoteen 1982 saakka. Yleisemmin voidaan todeta, että vuosien 1977 ja 1983 välillä polypropeenimarkkinoilla tehtiin suurimmaksi osaksi heikkoa tulosta ja merkittäviäkin tappioita.

2. Komission virkamiehet, jotka toimivat 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (jäljempänä asetus N:o 17)[3] 14 artiklan 3 kohdassa heille annettujen valtuuksien perusteella, tekivät 13. ja 14.10.1983 samanaikaisia tutkimuksia useissa polypropeenin tuotantoa harjoittavissa yrityksissä. Näiden tutkimusten perusteella komissio esitti kyseisille yrityksille ja lisäksi liitännäisillä toimialoilla toimiville yrityksille asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietojensaantipyyntöjä. Tutkimuksissa ja tietojensaantipyyntöjen johdosta saatujen tietojen perusteella komissio päätteli, että tietyt polypropeenin tuottajat, kuten valittaja, olivat vuosien 1977 ja 1983 välisenä aikana rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklaa. Komissio päätti 30.4.1984 aloittaa asetuksen N:o 17 3 artiklan 1 kohdan mukaisen menettelyn ja lähetti kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneille yrityksille kirjalliset väitetiedoksiannot.

3. Menettelyn päätteeksi komissio teki 23.4.1986 edellä mainitun päätöksen, jonka päätösosa kuuluu seuraavasti:

"1 artikla

[Yritykset] — — Montepolimeri SpA (nykyisin Montedipe) — — ovat rikkoneet

3 — EYVL 1962, 13, s. 204.

ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla

— —

— Hoechstin, ICI:n, Montepolimerin ja Shellin osalta noin vuoden 1977 puolivälistä ainakin marraskuuhun 1983 saakka

— —

vuoden 1977 puolivälissä aloitettuun sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joilla polypropeeniä yhteismarkkinoille toimittavat tuottajat

a) ottivat toisiinsa yhteyttä ja tapasivat toisiaan säännöllisesti (vuoden 1981 alusta lähtien kahdesti kuukaudessa) salaisissa kokouksissa keskustellakseen kauppapolitiikastaan ja tehdäkseen siitä päätöksiä;

b) asettivat aika ajoin tuotteelle "tavoite"-(tai vähimmäis)myyntihintoja yhteisön jokaisen jäsenvaltion osalta;

c) sopivat erilaisista toimenpiteistä, joilla oli tarkoitus yksinkertaistaa tällaisten tavoitehintojen käyttöönottoa, kuten (lähinnä) väliaikaisista tuotannonrajoituksista, tavarantoimituksia koskevien yksityiskohtaisten tietojen vaihdosta, paikallisten kokousten järjestämisestä ja vuoden 1982 loppupuolelta alkaen seurantajärjestelmästä, jolla oli tarkoitus korottaa hintoja tiettyjen asiakkaiden osalta;

d) korottivat samanaikaisesti hintoja edellä mainittujen tavoitteiden täytäntöönpanemiseksi;

e) jakoivat markkinat keskenään antamalla kullekin tuottajalle vuosittaisen myyntitavoitteen tai "kiintiön" (vuosina 1979, 1980 ja ainakin osan vuotta 1983) tai koko vuotta koskevan lopullisen sopimuksen puuttuessa vaatimalla tuottajia rajoittamaan kuukausittaisia myyntejään jonkin aikaisemman ajanjakson myynnin mukaisiksi (vuosina 1981 ja 1982).

— —

3 artikla

Tämän vuoksi tässä päätöksessä tarkoitetuille yrityksille määrätään seuraavat sakot 1 artiklassa todetusta rikkomisesta:

— —

x) Montedipelle sakkoa 11 000 000 ecua eli 16 187 490 000 ITL.

— — ."

4. Komission päätöksen kohteena olleista 15 yhtiöstä 14, joista yksi oli valittaja, nosti kanteen päätöksen kumoamiseksi. Asianosaiset esittivät 10.—15.12.1990 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä istunnossa suulliset lausumansa ja vastasivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin.

5. Monte vaati 6.3.1992, jolloin kirjallinen ja suullinen käsittely olivat päättyneet, mutta tuomiota ei ollut vielä annettu, ensimmäisen oikeusasteen kirjaamoon jättämällään kirjelmällä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta aloittamaan uudelleen suullisen käsittelyn. Monte vetosi vaatimuksensa tueksi tiettyihin tosiseikkoihin, joista se väitti saaneensa tiedon vasta suullisen käsittelyn päätyttyä ja erityisesti sen jälkeen, kun yhdistetyissä asioissa BASF ym. vastaan komissio (jäljempänä ns. PVC-tapaukset) [4] oli annettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 27.2.1992. Valittajan mukaan kyseisten seikkojen perusteella voitiin päätellä, että riidanalaiseen komission päätökseen liittyi olennaisia muotovirheitä, joiden tutkiminen edellytti uusia asian selvittämistoimia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi suullisen käsittelyn uudelleen aloittamista koskeneen vaatimuksen samoin kuin kanteen kokonaisuudessaan edellä mainitussa 10.3.1992 antamassaan tuomiossa kuultuaan asiassa uudelleen julkisasiamiestä.

6. Monte vaati ensimmäisen oikeusasteen kirjaamoon 11.6.1992 jättämässään hakemuksessa tuomion purkamista, mutta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi hakemuksen 4.11.1992 antamallaan määräyksellä. [5]

7. Monte valitti tämän jälkeen 10.3.1992 annetusta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta yhteisöjen tuomioistuimeen vaatien tuomion kumoamista kokonaan tai toissijaisesti osittain ja asian palauttamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Samalla se vaati, että valituksen vastapuoli määrättäisiin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

4 — Yhdistetyt asiat T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 ja T-104/89, BASF ym. v. komissio, tuomio 27.2.1992 (Kok. 1992, s. II-315).

5 — Asia T-14/89 REV, Montecatini v. komissio, määräys 4.11.1992 (Kok. 1992, s. II-2409).

Komissio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta hylkäämään valituksen ja määräämään valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

DSM NV on pyytänyt saada osallistua oikeudenkäyntiin tukeakseen Monten vaatimuksia väliintulijana.

II Väliintulohakemuksen hyväksyminen

8. DSM:n väliintulohakemuksen hyväksymiseen pätevät pääsääntöisesti samat näkemykset kuin ne, jotka olen esittänyt nyt käsiteltävään asiaan liittyvässä asiassa Hüls vastaan komissio antamani ratkaisuehdotuksen vastaavissa kohdissa.[6] Kyseisestä arvioinnista seuraa, että DSM:n väliintulo voidaan nyt käsiteltävässä asiassa ottaa tutkittavaksi vain siltä osin kuin väliintulija tukee valittajan vaatimusta siitä, että yhteisöjen tuomioistuin julistaisi polypropeenipäätöksen mitättömäksi kumottuaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion. Niiden muiden vaatimusten tai perusteluiden aiheellisuutta, joihin väliintulija vetoaa valittajan muiden vaatimusten tukemiseksi, ei kuitenkaan voida tutkia, koska ne eivät täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä.

6 — Ks. asiassa C-199/92 P, Hüls v. komissio, tänään antamani ratkaisuehdotuksen 10—15 kohta.

III Valitusperusteet

A *Polypropeenipäätöksen muotovirheitä koskevat valitusperusteet*

1. Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

9. Monte riitauttaa ensimmäisellä valitusperusteellaan valituksenalaisen tuomion 391 kohdan ja väittää, että komission polypropeenipäätöstä rasittavat olennaiset muotovirheet, joiden vuoksi päätös on mitätön tai ainakin pätemätön. Valittaja näet katsoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen todistustaakkaa koskevia sääntöjä, joiden mukaan tuomioistuimen on aina selvitettävä viran puolesta, onko sen tutkittavana oleva päätös mitätön. Se huomauttaa tältä osin, että lehdistö oli ennen valituksenalaisen tuomion antamista julkaissut ns. PVC-tapauksissa annetun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion, jossa todettiin, että komission vakiintunut päätöksentekokäytäntö oli yhtäältä yhteisön oikeussääntöjen vastainen ja että toisaalta tämän käytännön mukaisesti tehdyt päätökset olivat mitättömiä. PVC-tapausten yhteydessä komission edustajat olivat lisäksi nimenomaisesti myöntäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että näiden tapausten yhteydessä todetut sääntöjenvastaiset menettelyt eivät koskeneet ainoastaan kyseisiä tapauksia, vaan olivat luonteenomaisia komission koko toiminnalle tietyn ajanjakson aikana. Valittaja

arvioi, että edellä mainitut seikat olivat olennaisia seikkoja, joiden perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tehdä perusteellisempia tutkimuksia komission polypropeenipäätöksen pätevyydestä. Monten mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tutkia viran puolesta, oliko riitautetussa komission päätöksessä mahdollisesti samoja muotovirheitä kuin ne, jotka oli todettu ensi kertaa ns. PVC-tapauksia tutkittaessa. Kumoamiskannetta tutkivan tuomioistuimen velvollisuus selvittää viran puolesta niiden päätösten mahdollinen mitättömyys, joiden laillisuuden valvontaa siltä on vaadittu, on valittajan mukaan kaikkien kansallisten oikeusjärjestysten yhteinen periaate, joka pätee myös yhteisön oikeusjärjestyksessä. Monte väittää, että sillä ei vastaavasti ollut myöskään velvollisuutta näyttää toteen niiden muotovirheiden olemassaoloa, joihin se oli vedonnut 6.3.1992 päivätyssä kirjelmässään. Valittaja toteaa lisäksi, ettei se kyennyt esittämään täyttä näyttöä komission sääntöjenvastaisesta menettelystä. Ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi voinut — ja sen olisi pitänyt — vaatia komissiota esittämään riidanalaisen päätöksen alkuperäisenä, jotta olisi voitu selvittää, oliko todella menetelty sääntöjenvastaisesti. Valittajan mukaan myös yhteisöjen tuomioistuimella on velvollisuus valvoa tätä asiaa viran puolesta muutoksenhakuvaiheessa.

10. Monte täydentää vastauksessaan ensimmäistä valitusperustettaan vetoamalla mitättömyyden lisäksi komission riidanalaisen päätöksen pätemättömyyteen. Tämän osalta se väittää, että polypropeenipäätös on pätemätön sitä koskevilta osin, koska ensinnäkin italiankielinen versio puuttui päätöksentekohetkellä [7] ja koska toiseksi päätöksen sisältöä oli muutettu päätöksentekohetken ja päätöksen tiedoksiannon välisenä aikana. Valittajan mukaan nämä virheet on näytetty toteen.

11. Komissio puolestaan toteaa, että ensimmäinen valitusperuste on perusteeton etenkin ns. PVC-tapauksissa annetun yhteisöjen tuomioistuimen tuomion [8] antamisen jälkeen. Valituksen vastapuolen mukaan kyseisestä tuomiosta seuraa, etteivät virheet, joihin Monten 6.3.1992 päivätyssä kirjelmässä vedotaan, aiheuta päätöksen mitättömyyttä, kuten Monte on virheellisesti väittänyt, vaan ainoastaan sen pätemättömyyden. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli siis perustellusti todetessaan valituksenalaisessa tuomiossa, että mitättömyyttä koskeva kanneperuste oli hylättävä. Komissio huomauttaa riidanalaisen päätöksen pätemättömyyttä koskevien Monten perusteiden osalta, että vaikka niihin olisi vedottu pätevästi vastauksessa, ne on hylättävä perusteettomina. Polypropeenitapausten yhteydessä järjestetyn hallinnollisen menettelyn ja oikeudenkäynnin missään vaiheessa ei ole todettu, että olennaisia menettelymääräyksiä olisi rikottu samalla tavalla, kuin mitä ns. PVC-tapauksissa todettiin. Komission mukaan valittajan tätä koskevia väitteitä ei ole näytetty toteen.

7 — Euroopan talousyhteisön kieliä koskevista järjestelyistä 15 päivänä huhtikuuta 1958 annetun ensimmäisen asetuksen (EYVL 1958, 17, s. 385) 3 artiklan säännösten vastaisesti.

8 — Asia C-137/92 P, komissio v. BASF ym., tuomio 15.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2555).

2. Vastaukseni edellä mainittuihin perusteisiin

12. On aluksi todettava, että valittajan ensimmäiseen valitusperusteeseen sisältyvät väitteet ovat ristiriitaisia. Vaikka Monte väittää, ettei sillä ole käytettävissään tarvittavia tietoja niiden ratkaisevien muotovirheiden olemassaolon toteennäyttämiseksi, joihin se mitättömyyttä koskevissa perusteissaan nojautuu, se sitä vastoin katsoo, että siitä on olemassa riittävä näyttö, kun se vetoaa samoihin muotovirheisiin määritelläkseen päätöksen mitättömän sijasta pätemättömäksi.

13. Joka tapauksessa se valituksenalaisen tuomion kohta on asianmukainen, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että jos polypropeenipäätöstä väitetysti rasittavat muotovirheet ovat olemassa, ne eivät aiheuta päätöksen mitättömyyttä. Tältä osin viittaan asiassa Hüls vastaan komissio antamassani ratkaisuehdotuksessa [9] esittämiini näkemyksiin yhteisöjen tuomioistuimen ns. PVC-tuomiossa tekemistä kannanotoista, joita mielestäni pitäisi soveltaa myös nyt käsiteltävässä asiassa. Tämän vuoksi mitättömyyttä koskevat perusteet, joihin Monte vetoaa muutoksenhakuvaiheessa, ovat perusteettomia ja ne on hylättävä. Mielestäni näyttää kuitenkin siltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oli tutkittava, olivatko polypropeenipäätöksen väitetyt muotovirheet, riippumatta siitä, miten asianosaiset ne oikeudellisesti määrittelivät, mahdollisesti sellaisia, että niillä rikottiin olennaista menettelymääräystä. [10] Valituksenalaista tuomiota ei kuitenkaan voida kumota tälläkään perusteella. Yhtäältä seikat, joihin Monte vetosi 6.3.1992 päivätyssä kirjelmässään, eivät perustu täydelliseen näyttöön kyseisten virheiden olemassaolosta, [11] ja seikat on esitetty liian myöhään eli suullisen käsittelyn päätyttyä. [12] Toisaalta viran puolesta harjoitettavaa tuomioistuinvalvontaa koskevat yhteisön oikeussäännöt eivät velvoittaneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta — siitä hetkestä lähtien, kun se oli suostunut tutkimaan kirjelmän sisällön, vaikka kirjelmä oli jätetty määräajan päätyttyä — tutkimaan kysymystä perusteellisemmin määritelläkseen, rasittivatko riidanalaista päätöstä todellakin olennaiset muotovirheet. Koska viran puolesta tutkittua kysymystä koskeva näyttö ei ole täydellinen, yhteisöjen tuomioistuimilla ei ole velvollisuutta tutkia omasta aloitteestaan asiaa perusteellisemmin määräämällä täydentäviä selvittämistoimia, koska sillä on

9 — 20—24 kohta.

10 — Kun asianosainen vetoaa pätevästi tiettyihin tosiseikkoihin, joiden perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa riitautettu päätös on asianosaisen mukaan mitätön, se, kuinka kyseinen asianosainen on nämä seikat määritellyt oikeudellisesti, ei sido ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta. Jos näillä seikoilla mahdollisesti rikotaan olennaista menettelymääräystä, mikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on tutkittava viran puolesta ja mikä aiheuttaa riidanalaisen päätöksen kumoamista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on tutkittava nämä seikat, eikä se vapaudu velvollisuudesta todeta kyseinen rikkominen ja tehdä siitä johtuvat päätelmät. Kantajan päävaatimuksessa pyritään lisäksi joka tapauksessa saamaan riidanalainen päätös poistetuksi siltä osin kuin se on yhteisön oikeussääntöjen vastainen, riippumatta siitä, missä oikeudellisessa muodossa tämä poistaminen tapahtuu. Kannekirjelmien asianmukaisen tulkinnan kannalta on siis olennaisen tärkeää, että tuomioistuin määrittelee, rasittavatko riidanalaista päätöstä todella sellaiset virheet kuin kantaja väittää, riippumatta siitä, päätteleekö kantaja päätöksen olevan kyseisten virheiden perusteella mitätön vai pätemätön.

11 — Juuri tästä syystä valittaja oli kirjelmässään vaatinut käsittelyn uudelleen aloittamista.

12 — Ks. asiassa Hüls v. komissio esittämäni ratkaisuehdotuksen 57—76 kohtaan sisältyvä arvio, josta seuraa, että nämä seikat olivat oikeudellista käsitettä käyttäkseni valittajan "tiedossa", koska se olisi voinut saada niistä tiedon, jos se olisi tutustunut huolellisesti asiaa koskeviin asiakirjoihin.

mahdollisuus mutta ei velvollisuutta tutkia asia perusteellisemmin. [13]

Edellä esitetyn perusteella Monten ensimmäinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

B *Kilpailusääntöjen soveltamista koskevat valitusperusteet*

1. *Sellaisten seikkojen arvioimatta jättäminen, joiden perusteella perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta*

14. Monte väittää toisessa valitusperusteessaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tulkitsi ja sovelsi virheellisesti perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Valittajan mukaan komissio ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät arvioineet asianmukaisesti tiettyjä seikkoja, jotka joko sulkivat pois sen mahdollisuuden, että Monten käyttäytymistä olisi voitu pitää sopimuksena tai yhdenmukaistettuna menettelytapana, tai joka tapauksessa osoittivat, ettei kyseinen käyttäytyminen ollut lainvastaista. Käsittelen johdonmukaisuuden vuoksi valittajan tältä osin esittämät 11 väitettä, jotka on suureksi osaksi muotoiltu epätäsmällisesti, ryhmiteltyinä sen mukaan, missä määrin esitetyt perustelut muistuttavat oikeudellisesti toisiaan.

a) Toisen valitusperusteen c kohta

15. Loogisesti ensimmäinen on Monten väite, joka koskee valituksenalaisen tuomion 82 ja 91 kohtaa ja jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin johti lainvastaisuuteen liittyneen olettaman keinotekoisesti pelkästään siitä, että valittaja oli osallistunut polypropeenin tuottajien kokouksiin.

Sen lisäksi, että komissio katsoo, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta, [14] se on sen mukaan myös perusteeton, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei perustanut kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa toteamustaan yksinomaan siihen, että valittaja oli osallistunut polypropeenin tuottajien kokouksiin, vaan myös näiden kokousten tarkoitukseen, joka oli hintatavoitteiden ja tavoiteltujen myyntimäärien vahvistaminen.

16. Kuten valituksenalaisen tuomion 91 kohdasta käy ilmi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusti polypropeenin tuottajien kokousten lainvastaisuutta koskevan arviointinsa paitsi siihen,

13 — Ks. tältä osin asiassa Hüls v. komissio antamani ratkaisuehdotuksen 77—79 kohta.

14 — Komissio katsoo, että tässä perusteessa nojaudutaan valituksenalaisen tuomion virheelliseen tulkintaan, joten se on jätettävä tutkimatta.

että valittaja osallistui niihin, myös erityisesti siihen, että "näiden kokousten tarkoituksena oli muun muassa hinta- ja myyntitavoitteiden vahvistaminen ja että ne järjestettiin tietyn järjestelmän yhteydessä". Tämä toteamus on pitkällisen pohdiskelun ja niiden tosiseikkojen arvioinnin tulosta, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautuu ja jotka on esitetty valituksenalaisen tuomion 83—90 kohdassa. [15]

Tämän vuoksi toisen valitusperusteen c kohta on jätettävä tutkimatta, koska se perustuu virheelliseen lähtökohtaan.

b) Toisen valitusperusteen d, e, h, l ja m kohta

17. Monte väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli virheellisesti, kun se ei todennut tiettyjen seikkojen perusteella, ettei valittajan käyttäytyminen ollut seurausta lainvastaisesta sopimuksesta tai lainvastaisesta yhdenmukaistetusta menettelytavasta, vaan yksinomaan tuolloin polypropeenimarkkinoilla vallinneiden olosuhteiden sanelemasta itsenäisestä toiminnasta. Tällaisessa tilanteessa ei Monten mukaan voida puhua perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomisesta.

18. Valittaja viittaa erityisesti toisen valitusperusteen d kohdassa valituksenalaisen tuomion 132—134 kohtaan ja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi mielivaltaisesti *post hoc, ergo propter hoc* -periaatetta katsoessaan, että Monten hintapolitiikan ja polypropeenin tuottajien aikaisempien kokousten välillä oli syy-yhteys. Todellisuudessa näiden kokousten tarkoituksena ei voinut olla hintojen vahvistaminen, koska kyseisillä yhtiöillä ei missään tapauksessa ollut muuta mahdollisuutta kuin pyrkiä nostamaan hintoja, sillä ne olivat pitkän aikaa myyneet tappiolla heikon taloudellisen tilanteen vuoksi.

19. Samantyyppinen perustelu on esitetty toisen valitusperusteen h kohdassa, joka liittyy polypropeenimarkkinoiden tarjonnan keinotekoista vähentämistä ja tuottajien välisen kiintiöjärjestelmän käyttöönottoa koskeviin komission väitteisiin. Valittaja viittaa valituksenalaisen tuomion 143, 199 ja 200 kohtaan ja väittää, että tämänsisältöiset sopimukset olisivat olleet täysin mahdottomia markkinaolosuhteiden vuoksi.

20. Myös toisen valitusperusteen e kohdassa esitetty valittajan väite on oikeudellisesti samanlainen. Monte katsoo ensim-

15 — Perustamissopimuksen 168 a artiklan ja ETY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan mukaan muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmien riittämätön perusteleminen voi olla juuri tällainen kysymys ja sen lisäksi edellä mainitussa ETY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklassa tarkoitettu "yhteisön oikeuden rikkominen".
Monte vetoaa nyt käsiteltävässä valitusperusteessa lähinnä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion perusteluiden riittämättömyyteen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen osalta. Tämän vuoksi kyseinen valitusperuste on tutkittava.

mäisen oikeusasteen tuomioistuimen rikkoneen 10.3.1992 annetun tuomion 232 ja 233 kohdassa tehdyillä toteamuksillaan periaatetta, jonka mukaan silloin, kun samaa käyttäytymistä voidaan tulkita kahdella eri tavalla, on valittava tulkinta, jonka mukaan käyttäytyminen on perusteltavissa. Koska valittajan käyttäytyminen saattoi yhtä hyvin olla joko sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan tulosta tai markkinaolosuhteiden seurausta, nyt käsiteltävässä asiassa olisi tämän vuoksi pitänyt valita jälkimmäinen vaihtoehto.

21. Komission mielestä kaikki nämä toisen valitusperusteen kolme osaa on jätettävä tutkimatta. Se väittää erityisesti, että valittaja pyrkii d ja h kohtaan sisältyvillä väitteillään, joissa se esittää käyttäytymiselleen toisen kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen omaksuman selityksen, ennen kaikkea antamaan polypropeenin tuottajien kokouksille erilaisen sisällön ja tällä tavoin asettamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevat toteamukset kyseenalaisiksi.

22. Komissio väittää toissijaisesti, että edellä mainitut väitteet ovat perusteettomia. Se huomauttaa tältä osin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tuki sen päätelmiä (etenkin 128—137 ja 175—202 kohdassa), jotka koskivat polypropeenin tuottajien kokousten lainvastaista tarkoitusta ja Monten osallistumista yritysten väliseen yhteistoimintaan.

23. Komissio vetoaa toisen valitusperusteen e kohdan tutkimatta jättämisen osalta yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 119 artiklaan ja siihen, ettei kyseiseen kohtaan sisälly yhtään sellaista oikeudellista väitettä, joka kohdistuu valituksenalaiseen tuomioon, vaan siinä yksinomaan toistetaan jo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitettyjä väitteitä, jotta alun perin nostettu kanne tutkittaisiin uudelleen. Komissio vetoaa väitteensä tueksi yhteisöjen tuomioistuimen asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön. [16]

24. Toisen valitusperusteen muissa osissa, jotka käsitellään seuraavassa, valittaja esittää myös väitteitä, jotka liittyvät läheisesti Monten käyttäytymistä ja niiden seurauksia koskevaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioon. Valittaja väittää toisen valitusperusteen l kohdassa valituksenalaisen tuomion 175—177 kohtaan viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi virheellisesti Monten tuotantoa koskevien tietojen olleen salaisia, koska kuka tahansa saattoi saada ne tietoonsa. Komission olisi valittajan mielestä pitänyt osoittaa, että kyseisiä tietoja oli vaihdettu polypropeeniä tuottavien yhtiöiden välillä ennen kuin niitä annettiin muista lähteistä ja että kilpailu estyi näiden tietojen antamisen vuoksi, jotta kyseessä olisi ollut 85 artiklan rikkominen.

16 — Ks. asia C-354/92 P, Eppe v. komissio, tuomio 22.12.1993 (Kok. 1993, s. I-7027); asia C-244/92 P, Kupka-Floridi v. TSK, määräys 26.4.1993 (Kok. 1993, s. I-2041) ja asia C-338/93 P, De Hoe v. komissio, määräys 7.3.1994 (Kok. 1994, s. I-819).

25. Komissio vastaa, ettei se ymmärrä, mihin valituksenalaisen tuomion kohtaan Monten arvostelu kohdistuu, erityisesti sen vuoksi, että kyseinen väite on muotoiltu epämääräisesti ja että kyseisessä perusteessa on joka tapauksessa kyseessä tosiseikkojen arviointia koskeva kysymys, joka esitetään yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan vastaisesti ensi kertaa muutoksenhakuvaiheessa. Edellä esitetyn perusteella komissio katsoo, että toisen valitusperusteen 1 kohdan tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat selvästi.

26. Valittaja väittää lopuksi toisen valitusperusteen m kohdan osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin erehtyi päätellessään valituksenalaisen tuomion 253 ja 254 kohdassa, että kyseiset polypropeenin tuottajien käyttäytymiset olisivat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Komissio esittää myös tämän valitusperusteen osalta oikeudenkäyntiväitteen ja vetoaa yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainittuun oikeuskäytäntöön. [17]

27. Komissio muistuttaa toisen valitusperusteen osalta edellä mainittujen seikkojen perusteella, että valituksessa voidaan nojautua ainoastaan oikeussääntöjen rikkomista koskeviin valitusperusteisiin eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemiä tosiseikkoja koskevia toteamuksia tai arvioita voida pätevästi riitauttaa. [18]

28. Koska todistustaakkaa koskevia oikeussääntöjä ja yleisiä oikeusperiaatteita on noudatettu, [19] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta tehdä oikeudelliset päätelmät sille esitettyjen tosiseikkojen arvioinnin perusteella. [20] Muutoksenhakutuomioistuin palaa asiaa koskeviin asiakirjoihin vain, jos asianosainen vetoaa perusteeseen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vääristänyt (muuttanut) tosiseikkoja.

29. Huomautan nyt käsiteltävässä asiassa ensinnäkin edellä mainitun valitusperusteen d, e ja h kohdan perusteella, että valittaja pyrkii kyseenalaistamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvion polypropeenin tuottajien kokousten sisällöstä eli siis todisteista. Monte ei väitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi muuttanut sille esitettyä todistusaineistoa. Se kuitenkin nojautuu kyseisten kokousten järjestämisajankohtana

17 — Ks. asia Eppe v. komissio, asia Kupka-Floridi v. TSK ja asia De Hoe v. komissio (mainittu edellä alaviitteessä 16).

18 — Ks. asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994 (Kok. 1994, s. I-1981) ja asia C-19/95 P, San Marco v. komissio, määräys 17.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4435). Kuten asiassa komissio v. Brazzelli Lualdi ym. annetun tuomion 48 ja 49 kohdassa todetaan, "ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on siis yksinomainen toimivalta todeta tosiseikat lukuun ottamatta sellaista tilannetta, jossa se, että sen toteamukset eivät pidä aineellisesti paikkaansa, johtuu sille jäteryistä asiakirjoista — — ." Ks. myös asia C-53/92 P, Hilti v. komissio, tuomio 2.3.1994 (Kok. 1994, s. I-667, 10, 19 ja 42 kohta).

19 — Ks. todistustaakan jaosta jäljempänä 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

20 — Ks. asiassa komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (mainittu edellä alaviitteessä 18) annetun tuomion 66 kohta ja asiassa San Marco v. komissio (mainittu samoin alaviitteessä 18) annetun määräyksen 40 kohta.

markkinoilla vallinneeseen taloudelliseen tilanteeseen pyrkiessään antamaan tosiseikoille oman tulkintansa nimeämällä ne oikeudellisesti eri tavalla. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tarkemmin sanoen tehnyt tosiseikkojen arvioinnin perusteella seuraavat päätelmät: polypropeenin tuottajien kokousten tarkoituksena oli ensinnäkin hintoja ja myyntimääriä koskevien tavoitteiden vahvistaminen (valituksenalaisen tuomion 91 kohta); toiseksi valittaja oli niiden tuottajien joukossa, jotka olivat osallistuneet saavutettavien hintojen ja tavoitehintojen vahvistamista sekä tavoiteltavien myyntimäärien määrittelyä koskeviin pyrkimyksiin (valituksenalaisen tuomion 137, 150 ja 200 kohta). Valittaja vastaa puolestaan, että sen hintoja ja myyntimääriä koskevan käyttäytymisen oli markkinaolosuhteiden vuoksi pakko olla itsenäistä. Monte ei moiti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei tämä olisi soveltanut oikeussääntöjä oikein, vaan siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tosiseikkoja arvioidessaan tehnyt samaa päätelmää kuin valittaja. Tämä perustelu merkitsee kuitenkin muutoksenhakutuomioistuimelle esitettyä tosiseikkojen uudelleen tutkimista koskevaa vaatimusta, eikä sen tutkiminen kuulu muutoksenhakutuomioistuimen toimivaltaan. [21]

30. Toisen valitusperusteen m kohta pitäisi mielestäni ymmärtää samalla tavoin. Perustamissopimuksen 85 artiklassa asetettu jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuvia seurauksia koskeva edellytys on tietenkin yhteisöjen tuomioistuimen valvontaan kuuluva oikeuskysymys. [22] ETY:n tuomioistuimen perussäännön (edellä mainitun) 51 artiklan sekä yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 112 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan valituksessa on kuitenkin mainittava selkeästi tuomion valituksenalaiset kohdat sekä valituksen tueksi esitettävät oikeudelliset perusteet ja väitteet. [23]

31. Huomautan nyt käsiteltävän asian osalta, että kun valittaja riitauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvion, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkominen, johon Monte osallistui, saattoi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (valituksenalaisen tuomion 253 kohta), valittaja nojautuu ainoastaan erilaiseen arvioonsa tosiseikoista, eikä valituksenalaista tuomiota rasittavaan oikeudelliseen virheeseen. Yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään siis arvioimaan asian tosiseikkoja uudelleen ja antamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta poikkeava tuomio. Kyseinen valitusperuste on näin muotoiltuna siis jätettävä tutkimatta.

32. On lopuksi tutkittava toisen valitusperusteen l kohtaa. Aluksi on muistutettava,

21 — Ks. em. asiassa Hüls v. komissio esittämäni ratkaisuehdotuksen 26 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

22 — Ks. yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. I-743, 69 kohta). Kyseinen tuomio koski tosin perustamissopimuksen 86 artiklaa, muttei ole syytä ajatella, että tilanne olisi toinen kaikilta osin samanlaisen, 85 artiklassa määrätyn edellytyksen osalta, jonka mukaan toimenpiteen pitää vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. On myös huomautettava, vaikka tätä kysymystä ei tässä käsitelläkään, ettei ole tarpeen, että menettelyn kohteena olevat toimenpiteet olisivat todellisuudessa vaikuttaneet tuntuvasti kauppaan. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti todennut valituksenalaisen tuomion 253 kohdassa, riittää, että osoitetaan, että toimenpiteet saattavat vaikuttaa kauppaan. Ks. asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983 (Kok. 1983, s. 3461, 104 kohta) ja asia C-41/90, Höfner ja Elser, tuomio 23.4.1991 (Kok. 1991, s. I-1979, 32 kohta).

23 — Ks. äskettäin asia C-87/95 P, CNPAAP v. neuvosto, määräys 24.4.1996 (Kok. 1996, s. I-2003, 29 kohta) ja asia San Marco v. komissio (mainittu edellä alaviitteessä 16), määräyksen 36 ja 37 kohta.

että yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan mukaan valituksessa ei voida muuttaa oikeudenkäynnin kohdetta siitä, mikä se oli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Kun valitus on tehty, yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta ulottuu ainoastaan ensimmäisessä oikeusasteessa annetun oikeudellisen ratkaisun valvontaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa laillisesti esitettyjen perusteiden ja väitteiden valossa. [24] Huomautan nyt käsiteltävän asian osalta, että valituksenalaisen tuomion 175—177 kohta, joihin valittajan kyseinen peruste kohdistuu, koskevat sitä, olivatko tuottajien kokouksissa vaihdetut myyntimääriä koskeneet tiedot oikeita vai virheellisiä, eivätkä sitä, olivatko ne salaisia vai julkisia. Ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyistä kirjelmistä ei myöskään käy ilmi, että kyseiseen perusteeseen olisi vedottu laillisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Tästä syystä kyseinen peruste, johon on vedottu ensi kertaa muutoksenhakuvaiheessa, on jätettävä tutkimatta.

c) Toisen valitusperusteen a, b, f ja g kohta

33. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli virheellisesti, kun se ei katsonut, että polypropeenin tuottajien välinen yhteistoiminta olisi ollut olosuhteiden vuoksi perusteltu, jolloin perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ei voitaisi soveltaa. [25]

34. Monte väittää toisen valitusperusteen a kohdassa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottanut huomioon sitä, että polypropeeniä tuottavien yritysten käyttäytymiseen liittymättömät tekijät ja erityisesti öljykartellin määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä 1970-luvun lopussa johtunut öljyn (polypropeenin valmistukseen käytettävä raaka-aine) hinnan kolminkertaistuminen olivat vääristäneet kilpailua, vaikka sen olisi pitänyt menetellä niin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin poikkesi valittajan mukaan näin ollen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jonka mukaan on aina arvioitava seikkoja, jotka ovat vaikuttaneet yritysten toimenpiteisiin, vaikka eivät liitykään niihin. Valittaja viittaa julkisasiamies Mayrasin asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio ja asiassa Van Landewyck ym. vastaan komissio antamiin ratkaisuehdotuksiin sekä julkisasiamies Verloren Van Themaatin asiassa Stichting Sigarettenindustrie ym. vastaan komissio antamaan ratkaisuehdotukseen. [26] Valittaja päättelee näiden ratkaisuehdotusten ja tuomioiden perusteella, että on välttämätöntä tutkia, olivatko "tehokkaan" kilpailun olosuhteet olemassa ennen yhtiöiden markkinakäyttäytymistä ja tästä riippumatta, jotta voitaisiin määritellä lopullisesti perustamissopimuksen 85 artiklaan perustuva yhtiön vastuu. Toisin sanoen periaate, jonka

24 — Ks. asia komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (mainittu edellä alaviitteessä 18), tuomion 59 kohta ja asia San Marco v. komissio (mainittu samoin alaviitteessä 18), määräyksen 18 kohta.

25 — Tällainen on ainakin valittajan asiaa koskevien väitteiden pääasiallinen sisältö. Koska väitteet on kuitenkin muotoiltu epätäsmällisesti, niitä voidaan tulkita ja lähestyä eri tavoin, kuten esitän jäljempänä yksityiskohtaisemmin.

26 — Yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663); yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980 (Kok. 1980, s. 3125) ja yhdistetyt asiat 240/82, 241/82, 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82, Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio, tuomio 10.12.1985 (Kok. 1985, s. 3831).

mukaan on mahdotonta loukata oikeushyvää, jota ei ole ollut olemassa väitetyn loukkauksen tapahtuessa, pätee myös yhteisön kilpailuoikeudessa. Valittaja nojautuu tähän ajattelutapaan katsoessaan, että olisi otettava huomioon seuraavat olosuhteet, joissa se on harjoittanut toimintaansa ratkaisevan ajanjakson aikana: lukuun ottamatta sitä, että raaka-aineiden hinnat nousivat öljykartellin määräävän markkina-aseman väärinkäytön vuoksi, yhtäältä Italian hallitus, joka velvoitti Monten osallistumaan polypropeenin tuottajien kokouksiin, ja toisaalta polypropeenin ostajien edullinen asema, jonka vuoksi tappioiden pienentämistä koskenut alan yritysten itselleen asettama tavoite ei koskaan toteutunut, vaikuttivat Monten käyttäytymiseen.

35. Komissio huomauttaa vastauksessaan, että valittaja esittää öljyn hinnan kolminkertaistumisesta aiheutuneita poikkeuksellisia olosuhteita koskevan perusteen ensi kertaa yhteisöjen tuomioistuimessa. Se on tämän vuoksi jätettävä tutkimatta, koska valittaja pyrkii tällä tavoin muuttamaan yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan vastaisesti oikeudenkäynnin kohdetta siitä, mikä se oli ensimmäisessä oikeusasteessa. Komission mukaan tämä peruste on lisäksi perusteeton. Yrityksillä ei ole minkään oikeussäännön tai yleisen oikeusperiaatteen perusteella oikeutta rikkoa kilpailusääntöjä vastauksena kilpailijoiden tai kolmansien osapuolten kilpailunvastaiseen toimintaan. Komissio vastaa asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio annetun tuomion osalta, johon valittaja vetoaa, yhtäältä, että kyseisessä asiassa yhteisöjen tuomioistuin tutki vaikutuksia, jotka jäsenvaltion lainsäädännöllä oli kilpailuun, mistä nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kyse, ja toisaalta, että kyseinen oikeuskäytäntö on joka tapauksessa vanhentunut niiden (edellä mainittujen) tuomioiden perusteella, jotka yhteisöjen tuomioistuin on myöhemmin antanut asioissa Van Landewyck ym. vastaan komissio ja Stichting Sigarettenindustrie ym. vastaan komissio. Komissio huomauttaa samalla, ettei 85 artiklan rikkomista voida puolustella sillä, että Italian hallitus olisi antanut Montelle ohjeet osallistua polypropeenin tuottajien kokouksiin, eikä niillä vaikeuksilla, joita tuottajilla oli panna täytäntöön sovittuja hinta-aloitteita.

36. Monte vetoaa toisen valitusperusteen b kohdassa virheeseen, joka rasittaa perusteluja, joilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti valituksenalaisen tuomion 257 ja 265 kohdassa soveltamatta "rule of reason" -periaatetta. Valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämä tulkitsi kyseistä periaatetta suppeasti ja selvitti ainoastaan, mitä vaikutuksia yritysten käyttäytymisellä oli ja suosiko tämä käyttäytyminen mahdollisesti kilpailua pikemmin kuin haittasi tätä. Valittajan mukaan pitäisi sitä vastoin tutkia kilpailusääntöjen tarkoitusta ja tämän jälkeen tutkia, onko käyttäytyminen kyseisten sääntöjen vastaista. Tällaisessa tutkimuksessa on arvioitava myös olosuhteita, joissa yritykset ovat ryhtyneet kyseisiin toimenpiteisiin. Nyt käsiteltävässä asiassa pitäisi ottaa huomioon kaikki epäedulliset seikat, joiden vuoksi polypropeenin tuottajien piti myydä tappiolla. Vastaavasti tappioiden vähentämiseen täh-

dänneitä pyrkimyksiä ei voida pitää kilpailusääntöjen vastaisina, ja nämä pyrkimykset lisäksi epäonnistuivat markkinaolosuhteiden vuoksi.

37. Valituksen vastapuoli väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusteli oikein vastauksensa "rule of reason" -periaatteen soveltamista koskeneeseen Monten väitteeseen toteamalla tuomionsa 264 kohdassa, että komissio oli näyttänyt lain mukaan riittävästi toteen, että polypropeenin tuottajien välisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkoitus oli kilpailusääntöjen vastainen. Lisäksi samojen perustelujen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli oikein katsonut, että vaikka "rule of reason" -periaatetta sovelletaan yhteisön oikeusjärjestyksessä, komissio oli menetellyt perustellusti, kun se ei ollut arvioinut kyseisten käyttäytymisten vaikutusta kilpailuun, koska 85 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitetuilla sopimuksilla, jotka koskevat hintojen vahvistamista, tuotannon rajoittamista ja markkinoiden jakamista, rikotaan niin räikeästi kilpailusääntöjä, että niitä on sellaisenaan pidettävä kyseisten sääntöjen rikkomisina. Komissio lisää, että sekä yhteisön oikeudessa että Yhdysvaltain oikeudessa horisontaalisia hintasopimuksia pidetään lainvastaisina, vaikka yritykset toimisivat tappiolla.

38. Valittaja väittää toisen valitusperusteen f kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 295 kohtaan viitaten, ettei tämä ottanut huomioon, kuten sen olisi pitänyt tehdä, "tappiolla myymään joutuvien yritysten välistä lojaalisuusvelvoitetta". Polypropeeniä tuottavat yritykset halusivat mahdollisuuksien mukaan välttää myymistä hintaan, joka alitti lisäksi omakustannushinnan. Tässä tilanteessa hinnankorotuspyrkimyksillä yritettiin vähentää tappioita ja välttää erittäin lainvastaista hintasaalistusmenettelyä (predatory pricing).

39. Komissio katsoo, että toisen valitusperusteen tämä osa on periaatteessa jätettävä tutkimatta yhtäältä siksi, että siinä pyritään tosiseikkojen uudelleen tutkimiseen, ja toisaalta siksi, että kun siinä esitetään ensi kertaa kysymys myynnistä vieläkin alempaan hintaan kuin olisi ollut tarpeen, siinä muutetaan oikeudenkäynnin kohdetta yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan vastaisesti. Komission mukaan kyseinen valitusperuste on joka tapauksessa perusteeton. Se viittaa tältä osin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukseen, jonka mukaan myyntiä omakustannushintaa alempaan hintaan voitaisiin pitää vilpillisenä kilpailuna vain silloin, kun yritys pyrkii vahvistamaan sillä asemaansa kilpailijoihinsa nähden. Sitä vastoin ei voida puhua vilpillisestä kilpailusta, jos myynti omakustannushintaa alempaan hintaan johtuu markkinamekanismin toiminnasta.

40. Valittaja väittää toisen valitusperusteen g kohdassa edelleen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan osalta valituksenalaisen tuomion 132 ja 237 kohtaan viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin syrji polypropeenin tuottajia tuotteen ostajien eduksi. Se väittää tältä

osin, että tuottajilla ei ollut liikkumatilaa öljyntoimittajien ja ostajien välissä. Tämän vuoksi vähäisen hinnankorotuksen ilmoittamista ostajille, jotka saattoivat edullista asemaansa hyväksi käyttäen erittäin hyvin olla hyväksymättä korotusta, ei Monten mukaan voida pitää kilpailun rajoittamisena. Tällainen näkemys johtaisi siihen, että erityisen yritysten ryhmän etuja suojeltaisiin liikaa toisen vahingoksi, ja olisi näin ollen vastoin perustamissopimuksen 2 artiklaa.

41. Komissio vastaa, että jos kyseisen valitusperusteen yleisluonteinen sanamuoto ei ole riittävä peruste sen jättämiseksi tutkimatta, kyseinen peruste on joka tapauksessa perusteeton. Perustamissopimuksen 85 artiklaa sovelletaan yrityksiin, jotka tekevät kilpailua rajoittavia sopimuksia tai toteuttavat tällaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, ja sen soveltamisesta on tietyissä tapauksissa etua ostajille. Komissio ei näe tässä syrjintää. Se lisää myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli perustellusti katsoessaan, ettei ostajien edullinen tilanne tietynlaisten liiketoimien yhteydessä vapauttanut myyjiä velvollisuudesta noudattaa 85 artiklaa.

42. Valittaja esittää edellä mainituilla väitteillään, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut virheellisesti perustamissopimuksen 85 artiklaa. Tämän näkemyksen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ottanut lainkaan huomioon seikkoja, jotka osoittivat, ettei polypropeenin tuottajien käyttäytyminen ollut rajoittanut kilpailua tai ainakaan rajoittanut sitä merkittävästi, tai se on ainakin tulkinnut väärin useita tällaisia seikkoja. Tämän vuoksi 85 artiklaa ei voitu soveltaa esillä olevassa tapauksessa. Tässä tilanteessa kyseiset perusteet voidaan ottaa tutkittaviksi vain, jos yhtäältä niihin ei vedota ensi kertaa muutoksenhakuvaiheessa, ja toisaalta, jos ne merkitsevät sitä, ettei periaatteessa todettu yhteistoiminta muista syistä kuulu 85 artiklan soveltamisalaan. [27] Edellä mainittu selitys on välttämätön, koska Monte pyrkii toisessa valitusperusteessaan selittämään toimenpiteensä itsenäisen toiminnan tulokseksi ja perustelemaan samalla kaikkia todettuja sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja. [28]

43. Edellä mainitun perusteella katson, että nämä väitteet voidaan ottaa tutkittaviksi vain siltä osin kuin valittaja pyrkii niillä esittämään perusteen, jolla voitaisiin perustella käyttäytymistä, joka muuten kuuluisi 85 artiklan soveltamisalaan. Jos sitä vastoin katsottaisiin, että Monte yrittää näillä täysin samoilla perusteluilla todistaa,

27 — Valitusperusteet eroavat tämän toisen osan osalta edellisessä jaksossa tutkituista perusteluista. Valitusperuste, jonka mukaan polypropeenin tuottajien kokousten tarkoituksena ei ollut tai ei voinut olla hintojen ja tavoiteltujen myyntimäärien vahvistaminen, poikkeaa nimittäin oikeudellisesti valituksperusteesta, jossa ei kiisterä yritysten välistä yhteistoimintajärjestelyä sellaisenaan, vaan vedotaan poikkeuksellisiin olosuhteisiin, joiden vuoksi tällaiset yhteistoimintajärjestelyt olivat perusteltuja tai jopa välttämättömiä. Ainoastaan jälkimmäisessä tapauksessa kyseessä on oikeuskysymys, jota voidaan valvoa muutoksenhakuvaiheessa.

28 — Toisen valitusperusteen f kohta, jossa viitataan tappiolla myymään joutuvien yritysten väliseen lojaalisuusvelvoitteeseen, on tyypillinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii kysymystä kokonaisuudessaan saadakseen selville, onko mahdollisesti olemassa syytä, jonka vuoksi "yritysten välinen yhteistoimintajärjestely" ei olisi lainvastainen (ks. tuomion 296 kohta), kun taas valituksessa viitataan epämääräisesti "pyrkimyksiin" korottaa hintoja. Mutta seuraavaksi valittaja hylkää vastauskirjelmässään kategorisesti kaikki sellaiset tulkinnat, joiden mukaan se olisi myöntänyt osallistuneensa kyseisiin yhteistoimintajärjestelyihin, ja huomauttaa, että se on joka tapauksessa joutunut toimimaan tällä tavoin kyseisenä ajankohtana vallinneen taloudellisen tilanteen vuoksi.

ettei se osallistunut lainvastaiseen yhteistoimintaan muiden polypropeenin tuottajien kanssa vaan päätti käyttäytymisestään yksin, niillä riitautettaisiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskeva arvio, jolloin kyseinen valitusperuste olisi jätettävä tutkimatta. [29]

44. Edellä mainitut valitusperusteet tuovat lähinnä esiin sen ongelman, onko tietyissä erityisissä olosuhteissa jätettävä soveltamatta perustamissopimuksen 85 artiklassa hintojen ja myyntimäärien vahvistamisen osalta määrättyjä kieltoja ja seuraamuksia, jos yhteisön oikeutta tulkitaan oikein. Valittajan perusteluissa vedotaan lähinnä Yhdysvaltain oikeudesta peräisin olevaan "rule of reason" -periaatteeseen ja väitetään, että on tutkittava kilpailusääntöjen tarkoitusta. Näiden kahden tulkintaperiaatteen mukaan sellaisen käyttäytymisen lainmukaisuutta, joka ensi arviolta vaikuttaa kilpailusääntöjen vastaiselta, on arvioitava konkreettisessa tilanteessa ja ottaen huomioon kaikki tekijät, jotka vaikuttavat yritysten toimintaan ja yleisemmin kauppaan. Käyttäytymisen lainmukaisuuden arvioimiseksi on ensin tutkittava, onko kilpailu käytännössä vääristynyt ja miten paljon se on vääristynyt, tai päinvastoin, onko käyttäytymisellä lainkaan ollut vaikutusta kilpailuun, tai onko käyttäytymisellä jopa suosittu kilpailua. On toisin sanoen tutkittava kaikkia taloudellisen kokonaisuuden eli markkinoiden osatekijöitä sekä niistä jokaisen vaikutuksia. Tämän päättelyn mukaan komission tekemän tutkimuksen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valvonnan on kuhunkin tapaukseen liittyvien erityisten seikkojen mukaisesti koskettava niitä vaikutuksia, jotka yritysten käyttäytymisellä todellisuudessa tai mahdollisesti on ollut markkinoihin, syitä, joiden vuoksi kyseiseen käyttäytymiseen on ryhdytty, ja päämäärää, jota sillä tavoiteltiin. [30]

45. Tämän vuoksi on kysyttävä, sovelletaanko edellä mainittua tulkintaa yhteisön oikeusjärjestyksessä. Vastauksen on mielestäni oltava kieltävä. Esitän ainoastaan yhden huomautuksen, jota pidän erityisen merkittävänä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön ymmärtämiseksi ja josta käyvät ilmi Yhdysvaltain kilpailuoikeuden ja Euroopan kilpailuoikeuden erot. Näitä kahta järjestelmää ei todellakaan voida pitää samanlaisina, koska silloin jätettäisiin huomiotta kaksi niiden perustavanlaatuisista eroavaisuuksista. Yhdysvaltain lainsäädännössä ei yhtäältä ole ainuttakaan

29 — Toisen valitusperusteen f kohdan osalta on korostettava seuraavaa: valittaja oli väittänyt ensimmäisessä oikeusasteessa, että perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen käyttäytyminen oli perusteltua polypropeenin tuottajien välisen "lojaalin käyttäytymisen" välttämättömyyden vuoksi. Väite on puhtaasti oikeudellinen, ja se kuuluu muutoksenhakuvaiheessa harjoitettavan valvonnan alaan. Sitä vastoin Monten väitettä, jonka mukaan polypropeenin tuottajat olivat turvautuneet todettuihin lainvastaisiin käyttäytymisiin välttääkseen sen, että tuotetta myytäisiin hintaan, joka alitti omakustannushinnan enemmän kuin oli välttämätöntä, ei voida tutkia, koska siihen vedotaan ensi kertaa muutoksenhakuvaiheessa.

30 — Kyseinen tulkinta koskee Yhdysvaltain oikeudessa vuoden 1890 Sherman Actin ensimmäistä osaa. Kun tässä mainitut tekijät on otettu huomioon, käyttäytymistä pidetään lopulta lainvastaisena vain, jos se vaikuttaa kilpailuun "kohtuuttomasti" ("to an unreasonable degree"). Ks. poikkeuksista jäljempänä.

perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan kaltaista määräystä, kun taas kyseisessä määräyksessä määrätään yhteisön oikeuden osalta erityisestä menettelystä, jonka perusteella tietyt käyttäytymiset, joilla muutoin rikottaisiin kilpailusääntöjä, todetaan sallituiksi. Yhdysvallat muodostavat toisaalta yhtenäiset markkinat, joilla käytetään yhtenäistä valuuttaa, joten siellä ei ole yhtä välttämätöntä ottaa käyttöön tavaroiden vapaan liikkuvuuden varmistavia oikeussääntöjä kuin Euroopassa.

46. Omaksuttiinpa kilpailusääntöjen tulkintaa koskevassa kysymyksessä mikä näkemys hyvänsä, on mielestäni joka tapauksessa kiistatonta, että tietyt käyttäytymiset haittaavat niiden sisällön vuoksi niin selvästi kilpailua, että on pääsääntöisesti täysin tarpeetonta tutkia niihin ryhtymiseen vaikuttaneita seikkoja tai niistä aiheutuneita seurauksia. Tämä näkemys näyttää olevan yhteinen Euroopassa ja Yhdysvalloissa, ja se koskee pääasiallisesti samankaltaisia kilpailusääntöjen rikkomisia. Näihin kuuluvat lähinnä sellaiset sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat,[31] joilla vahvistetaan hintoja, rajoitetaan tuotantoa ja jaetaan markkinoita (ks. perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan a, b ja c alakohta).[32] Amerikkalaisessa terminologiassa puhutaan kilpailusääntöjen *"per se" -rikkomisista.*[33]

47. Koska kyseiset yritykset eivät pyrkineet eivätkä onnistuneet pääsemään perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen poikkeusten soveltamisalaan, niiden tekemät sopimukset, joilla pyrittiin vahvistamaan hinnat ja myyntimäärät, sekä samansisältöiset yhdenmukaistetut menettelytavat ovat tämän vuoksi *ipso facto* 85 artiklan 1 kohdan mukaisesti kiellettyjä.

48. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö,[34] johon valittaja vetoaa, saattaisi mahdollisesti herättää epäilyksiä tämän näkemyksen oikeellisuudesta. Kyseisessä oikeuskäytännössä näytettäisiin hyväksyttävän mahdollisuus olla soveltamatta 85 artiklan 1 kohtaa, kun kansallisessa lainsäädännössä käytännössä poistetaan vapaa kilpailu. Kyseisten yritysten vastuun arvioimiseksi otetaan toisin sanoen huomioon ulkoisen tekijän vaikutus yritysten käyttäytymiseen. Voidaan siis ainakin teoriassa väittää, että tämä oikeuskäytäntö pitäisi yleistää koskemaan kaikkia vastaavia ulkoisia tekijöitä. Pitäisi esimerkiksi ottaa huomioon se, että vapaa kilpailu on

31 — Edelleen eurooppalaisen terminologian mukaisesti.

32 — Hintojen vahvistamista koskevat sopimukset ovat siitä yleisin esimerkki, mutta ne ovat myös nyt käsiteltävän asian kannalta kiinnostavimpia. Yhteisöjen tuomioistuin on pitänyt näitä sopimuksia "jo sellaisenaan" tai "sinänsä" kilpailunrajoituksina. Ks. esim. asia 123/83, BNIC, tuomio 30.1.1985 (Kok. 1985, s. 391, 22 kohta) ja asia 243/83, Binon, tuomio 3.7.1985 (Kok. 1985, s. 2015, 44 kohta).

33 — Ks. tämän osalta asiassa United States v. Yrenton Potteries Company (1927) ja erityisesti asiassa United States v. Socony-Vacuum Oil Company (1940) annetut tuomiot, joissa hylätään erityisesti hintasopimusten laillisuus keinoina vastata "kilpailun haasteisiin". Ks. yksityiskohtaisemmin viimeaikaisesta Yhdysvaltain oikeuskäytännöstä 54 *American Jurisprudence*, 2. painos, "Monopolies, Restraints of Trade and Unfair Trade Practices", New York, 1996, ja erityisesti 46 kohta ja sitä seuraavat kohdat sekä 70 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

34 — Ks. asiassa Suiker Unie ym. v. komissio, asiassa Van Landewyck ym. v. komissio ja asiassa Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio annetut tuomiot (mainittu edellä alaviitteessä 26).

lakannut olemasta tehokasta kolmansien osapuolten kyseisiin yrityksiin kohdistaman käyttäytymisen vuoksi. Minusta tätä valittajan esittämää näkemystä ei voida hyväksyä. Asiaa Suiker Unie ym. vastaan komissio koskeva oikeuskäytäntö koskee ensinnäkin erittäin poikkeuksellista tapausta, ja yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee sitä suppeasti.[35] Sellaisia kansallisia lainsäädäntöjä, joissa poistetaan kilpailu, on pidettävä yhteisön oikeuden kannalta äärimmäisen poikkeuksellisena ja Euroopan yhdentymisen nykyvaiheeseen ja kansallisten oikeussääntöjen edelleen tärkeään asemaan Euroopan talousalueella liittyvänä ilmiönä. Jos asiaan Suiker Unie ym. vastaan komissio liittyvää oikeuskäytäntöä laajennettaisiin valittajan haluamalla tavalla, jokaisen periaatteessa 85 artiklan määräysten vastaisen käyttäytymisen laillisuutta olisi sen seurauksena arvioitava markkinaolosuhteiden perusteella, jolloin vääristettäisiin koko vapaata kilpailua koskeva ajattelutapa, ainakin sellaisena kuin se yhteisön oikeudessa ymmärretään. On lisäksi toimivaltaisten yhteisön viranomaisten eikä yksityisten tehtävänä ryhtyä riittäviin toimenpiteisiin sellaisten kilpailua haittaavien tilanteiden korjaamiseksi, jotka tiettyjen yritysten käyttäytyminen on aiheuttanut.[36]

49. Valittajan perusteisiin on edellä esitetyn perusteella vastattava seuraavasti: vapaan kilpailun vaikutuksia ei voida mitenkään rinnastaa vilpilliseen kilpailuun, vaikka ne joskus haittaavatkin tiettyjä yrityksiä. Ne johtuvat tarjonnan ja kysynnän laeista, eikä niihin sen vuoksi voida vedota hintaa koskevan yritysten yhteistoiminnan perusteeksi, vaikka yhteistoimintaan osallistuvat tuottajat myisivät omakustannushinnan alittavaan hintaan; toiseksi, vaikka tietyt yritykset saisivat näiden olosuhteiden ansiosta edullisen markkina-aseman, niiden kilpailijoilla ei ole sen perusteella oikeutta rikkoa 85 artiklaa. Myöskään jonkin jäsenvaltion hallituksen jollekin yhtiölle mahdollisesti antamat ohjeet sellaisiin kokouksiin osallistumisesta, joiden tarkoitus on kilpailusääntöjen vastainen, eivät ole merkityksellisiä 85 artiklan soveltamisen kannalta.

50. Edellä esitetyn perusteella olen sitä mieltä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli perustellusti nojautuessaan arvioinnissaan yksinomaan polypropeenin tuottajien kokousten tarkoitukseen ja katsoessaan 85 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytysten täyttyneen. Se menetteli niinikään perustellusti katsoessaan, että valittajan käyttäytyminen merkitsi kilpailusääntöjen '*per se*' -rikkomista (valituksenalaisen tuomion 264 ja 265 kohta). Lopuksi on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi aiheellisesti toisen kumoamisperusteen f kohtaan sisältyneen väitteen (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 295 ja 296 kohta) sekä muut tässä käsitellyt Monten väitteet.

35 — Vaikka asiassa Suiker Unie ym. v. komissio annetussa tuomiossa ensi kertaa tehtyä poikkeusta ei ole koskaan täysin hylätty, sitä on vaikea soveltaa käytännössä, sillä yhteisöjen tuomioistuin tulkitsee sitä erittäin suppeasti, kun sitä pyydetään toteamaan, että kansallisessa lainsäädännössä viedään yrityksiltä kaikki mahdollisuudet toimia vapaasti ja velvoitetaan yritykset toimimaan yhteisön kilpailusääntöjen vastaisesti. Asiassa Stichting Sigarettenindustrie ym. v. komissio (mainittu edellä alaviitteessä 26) on siitä paras esimerkki. Yritysten vastuuta ei ole kiistetty myöskään silloin, kun kansalliset viranomaiset vain suosivat niiden 85 ja 86 artiklan vastaisia toimenpiteitä (ks. asia 229/83, Leclerc ym., tuomio 10.1.1985, Kok. 1985, s. 1 ja asia 231/83, Cullet, tuomio 29.1.1985, Kok. 1985, s. 305).

36 — Muussa tapauksessa yrityksille annettaisiin epäsuorasti erityinen oikeus "ryhtyä jakamaan oikeutta itselleen", ja tämän oikeuden perusteella ne ryhtyisivät itse sopiviksi katsomiinsa toimenpiteisiin vastatakseen kilpailijoidensa toimenpiteistä aiheutuneeseen vilpilliseen kilpailuun.

Näin ollen juuri käsitellyt toisen valitusperusteen kohdat on hylättävä kokonaisuudessaan perusteettomina.

d) Toisen valitusperusteen i kohta

51. Valittaja väittää kyseisen kohdan osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loi uuden tavan rikkoa 85 artiklan 1 kohtaa kyseisessä artiklassa nimenomaisesti mainittujen sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan lisäksi. Tätä rikkomistapaa kuvataan ilmaisulla "tahtojen yhtyminen" (valituksenalaisen tuomion 105, 201 ja 230 kohta), eikä se perustu lakiin. Valittajan mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli lisäksi virheellisesti, kun se ei nojautunut polypropeenin tuottajien yhteistoiminnan lainvastaisuutta arvioidessaan siihen, oliko sillä tarkoituksena estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai oliko sillä tällaisia seurauksia perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, vaan tutki kyseisen yhteistoiminnan "tavoitetta", jota ei ole otettu perusteeksi voimassa oleviin yhteisön sääntöihin.

52. Totean tämän osalta vain komission tavoin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi 85 artiklan sääntöä oikein: yhtäältä se vetoaa polypropeenin tuottajien "tahtojen yhtymiseen" seikkana, jonka perusteella kysymys on niiden välisestä "sopimuksesta"; kun se toisaalta puhuu tuottajien välisten kokousten "tavoitteesta", se viittaa lähinnä kyseisten kokousten tarkoitukseen, johon se lisäksi nimenomaisesti perustaa arvionsa (ks. valituksenalaisen tuomion 91 kohta).

Tämän vuoksi kyseinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

2. *Todistustaakan jakaminen*

53. Monte väittää kolmannessa valitusperusteessaan valituksenalaisen tuomion 82, 86, 89, 129, 144, 146 ja 149 kohtaan viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi todistustaakkaa, syyttömyysolettamaa ja yksilöllistä vastuuta koskevia periaatteita. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli katsonut, että se olisi tunnustanut sellaista mitä se ei ollut tunnustanut; tuomioistuin vahvisti ilman todisteita, että polypropeenin tuottajat olivat hyväksyneet yhteisen suunnitelman, ja hylkäsi virheellisesti Monten väitteen, jonka mukaan se oli toiminut terroristijärjestöjen

paineiden ja uhan alaisena. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli virheellisesti katsoessaan valittajan tunnustaneen osallistuneensa kaikkiin polypropeenin tuottajien kokouksiin ja vaatiessaan sitä esittämään muun selityksen niiden kokousten sisällöstä, joihin se oli osallistunut. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vetoaa tältä osin muistiinpanoihin, joita Monten edustajat olivat tehneet ja joiden olemassaolosta ei ole riittävää todistusaineistoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käänsi näin todistustaakan ja oletti Monten olevan syyllinen katsoessaan kokoukseen osallistumisen merkitsevän osallistumista kaikkiin rikkomisiin, joita kyseisissä kokouksissa oletetaan tehdyn. Monten mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi sen myös osallistuneen "account leadership" -järjestelmään sillä perusteella, etteivät sen esittämät seikat, joista kävi ilmi, ettei järjestelmä ollut toiminut sen osalta, liittyneet kaikkiin asiakkaisiin, joiden osalta Monte oli nimetty "account leaderiksi". Valittajan mukaan komission on kuitenkin osoitettava, että "account leadership" -järjestelmää sovellettiin käytännössä. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vaati Montea esittämään näyttöä päinvastaisesta, se jakoi todistustaakan virheellisesti. Valittajan mukaan itsenäisen hintapolitiikan toteuttaminen on kaiken lisäksi riittävä osoitus siitä, ettei se ollut osallistunut tavoitehintojen vahvistamista koskeneisiin aloitteisiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti siis tekemättä kyseisestä perusteesta ne päätelmät, jotka siitä olisi pitänyt tehdä.

54. Komissio katsoo, että todistustaakka jaettiin oikein asianosaisten kesken. Koska oli näytetty toteen, että valittaja oli osallistunut polypropeenin tuottajien kokouksiin, ja koska käytettävissä oli niinikään yhteistoimintaan osallistuneen ICI:n järjestämien kokousten pöytäkirjat, Monten tehtävänä oli esittää toisenlainen tulkinta kyseisten kokousten sisällöstä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuomiossaan, että Monte olisi voinut tältä osin vedota edustajiensa mahdollisiin pöytäkirjoihin ja todistajanlausuntoihin.

55. Komissio väittää lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi useiden todisteiden perusteella, että polypropeenin tuottajien välillä oli tehty sopimus, jonka tarkoituksena oli toimenpiteisiin ryhtyminen hinta-aloitteiden täytäntöönpanemiseksi, eikä näin ollen ollut tarpeen esittää lisänäyttöä kyseisen sopimuksen soveltamisesta tiettyihin asiakkaisiin. Sopimukseen osallistuneiden yritysten vastuun määrittelemiseksi on oikeudellisesti yhdentekevää, että sopimuksen soveltaminen epäonnistui käytännössä. Tällaisen päättelyn perusteella markkinoilla saatujen hintojen ja sovittujen hintojen ero sisältyy tavoitehinnan käsitteeseen eikä osoita, ettei valittaja olisi osallistunut kyseiseen yhteistoimintaan.

56. On aluksi huomautettava, että kysymys, joka tässä valitusperusteessa on esitetty, koskee lähinnä tapaa, jolla 85 artik-

lan rikkomiset on todettu, ja näin ollen todistustaakan jakamista. Myös valittajan perustelut koskevat näitä seikkoja huolimatta valituksessa tälle perusteelle annetusta otsikosta, jonka perusteella sisältö olisi laajempi.[37] Ensimmäisessä oikeusasteessa annettuun tuomioon kohdistettu arvostelu koskee sitä, että valittajan on katsottu osallistuneen kaikkiin rikkomisiin sen perusteella, että se on ollut läsnä polypropeenin tuottajien kokouksissa. Tämän jälkeen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetään kääntäneen todistustaakan ja syyttömyysolettaman, kun se vaati epäilysten kohteena ollutta yritystä todistamaan yhtäältä, että kyseisillä kokouksilla oli toisenlainen sisältö, ja toisaalta, ettei se ollut osallistunut useisiin erityisiin rikkomisiin.

57. Aluksi on huomautettava, että nyt käsiteltävässä asiassa perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomiset perustuvat jo pelkästään polypropeenin tuottajien kokousten tarkoitukseen, joka oli lähinnä tavoitehintojen ja tavoiteltavien myyntimäärien vahvistaminen. Tämä lähtökohta perustuu mielestäni 'yhdenmukaistetun menettelytavan' käsitteen oikeaan tulkintaan. Tämän näkemyksen mukaan yhdenmukaistettu menettelytapa tarkoittaa tietyissä tapauksissa yhdenmukaistamista sellaisenaan, ilman että toiminta markkinoilla olisi tarpeen sen toteutumiseksi.[38]

58. Tässä tilanteessa komission tehtävänä oli osoittaa, että kyseisillä kokouksilla oli tällainen sisältö. Komissio vetosi tältä osin lähinnä ICI-yhtiön järjestämien kokousten pöytäkirjoihin ja esitti ne todisteina (ks. valituksenalaisen tuomion 83—85, 128 ja 144 kohta); toisin sanoen se ei päätellyt kyseisten kokousten sisältöä oletusten perusteella vaan perusti päätelmänsä konkreettisiin todisteisiin. Samoin komission tehtävänä oli todistaa kunkin menettelyn kohteena olleen yrityksen osallistuminen kokouksiin (ks. ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamus valituksenalaisen tuomion 82 kohdassa),[39] minkä se teki.

59. Vastaavasti valittajan tehtävänä oli kumota edellä mainitut todisteet esittämällä muita todisteita, joiden perusteella se ei olisi osallistunut riidanalaisiin kokouksiin tai joiden perusteella kokousten sisältö olisi ollut toisenlainen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsee "täsmällisiä seikkoja, kuten — — sen henkilöstöön eli Monten henkilöstöön kuuluneiden osallistujien muistiinpanot — — tai näiden henkilöiden todistajanlausunnot" (86 kohta). Valituksenalaisen tuomion tämän kohdan sanamuodosta käy selvästi ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ehdottaa esimerkinomaisesti tiettyjä todistuskeinoja, joihin Monte olisi voinut vedota, arvioimatta kuitenkaan, onko tällaisia todisteita olemassa.

60. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole vaatinut valittajalta

37 — Kuvaava esimerkki on se, ettei valituksessa ole mitään perusteluita, joissa viitattaisiin terroristijärjestöjen uhkauksiin Montecatinin käyttäytymiseen vaikuttaneena seikkana. Kun tutkitaan tällaista syytä, joka selvästi liittyy valituksenalaisen tuomion 304, 309 ja etenkin 313 kohtaan, siinä pyritään systemaattisesti selvittämään, onko mahdollisesti olemassa sellaisia seikkoja, joiden perusteella kyseiset toimenpiteet eivät olisi kiellettyjä (ks. edellä 14 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

38 — Ks. yksityiskohtien osalta asiassa C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tänään esittämäni ratkaisuehdotuksen 11 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

39 — Kun Monte vastustaa niiden polypropeenin tuottajien kokousten lukumäärää, joihin se osallistui, vastustaminen koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevaa arviota, eikä sitä näin ollen voida tutkia muutoksenhakuvaiheessa.

mitään muuta tai enempää kuin valittajien on lain mukaan näytettävä toteen, jotta niiden esittämien perusteiden paikkansapitävyys voitaisiin selvittää.

61. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin noudattaa samaa päättelyä kunkin yhtiön yhteistoimintajärjestelyyn osallistumisen toteamisen osalta. Jos yhtiö on osallistunut sisällöltään lainvastaisiin kokouksiin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättelee, että se on osallistunut vastaaviin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, ellei kyseinen yhtiö esitä todisteita päinvastaisten väitteidensä tueksi (valituksenalaisen tuomion 129 ja 144 kohta).

62. Kysymyksen tämän näkökohdan osalta on ensinnäkin myönnettävä, että on teoriassa mahdollista osallistua kokoukseen, jonka aikana tietyt osallistujat sopivat jotain lainvastaista mutta jonka osallistujista kaikki eivät kuitenkaan samalla osallistu kyseiseen lainvastaisuuteen. Voidaan sen vuoksi väittää, ettei pelkkä osallistuminen sisällöltään lainvastaiseen kokoukseen riitä yksinään sellaisen päätelmän perusteeksi, että yhtiö, joka vain osallistuu kokoukseen, rikkoisi kilpailusääntöjä.[40] Niinpä komission tehtävänä on esittää todisteita, joiden perusteella voidaan vahvistaa, että yhtiö on pelkän kokoukseen osallistumisen lisäksi osallistunut rikkomiseen.

63. Katson kuitenkin, ettei tällaista lähestymistapaa voida käyttää nyt käsiteltävän asian kaltaisessa tilanteessa, jossa on esitetty näyttöä siitä, että kyseinen yritys on useiden vuosien ajan osallistunut useisiin kokouksiin, joiden tarkoitus oli lainvastainen. Jo yksinomaan sen perusteella, että komissio on todistanut kyseisen yrityksen osallistuneen peräkkäisiin kokouksiin, jotka ovat olleet sisällöltään lainvastaisia, voidaan katsoa komission näyttäneen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen lain mukaan riittävästi toteen. Sen jälkeen asianomaisen yrityksen on esitettävä todisteita, joiden perusteella voidaan tehdä päinvastainen päätelmä.

64. On lopuksi tutkittava, ovatko tällaisia todisteita ne, joihin Monte vetosi väittäessään yhtäältä, että "account leadership" -järjestelmä oli toiminut huonosti sen osalta, ja toisaalta, että se oli vahvistanut itsenäisesti markkinoilla soveltamansa hinnat sovituista tavoitehinnoista riippumatta.

65. Huomautan, että esitetyt seikat liittyvät polypropeenin tuottajien kokouksissa

40 — Ks. julkisasiamies Sir Gordon Slynnin ratkaisuehdotus yhdisteryissä asioissa 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825). Ks. myös Yhdysvaltain oikeuskäytäntöä asiassa Hunt v. Mobil Oil Corp. (Supreme Court 1977) 465 F Supp. 195, 231.

sovittujen toimenpiteiden tuloksiin. Monten mukaan se, ettei yhteistoiminta ole konkretisoitunut, osoittaa, ettei se ole osallistunut tähän. Monte pyrkii tällä tavoin lähinnä muuttamaan perusteluidensa oikeudellista perustaa turvautumalla perustamissopimuksen 85 artiklaan sisältyvien käsitteiden ja erityisesti käsitteen 'yhdenmukaistettu menettelytapa' erilaiseen tulkintaan.

66. Kuten olen jo huomauttanut,[41] kokousten kilpailunvastaista sisältöä koskeva näyttö on kuitenkin riittävä kokousten lainvastaisuuden toteamiseksi. Kokouksissa tehtyjen päätösten täytäntöönpaneminen tai täytäntöönpanematta jättäminen on toinen kysymys, eikä sitä voida käyttää todisteena siitä, ettei yritys olisi osallistunut kyseisiin kiellettyihin toimenpiteisiin.

67. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautui arviossaan siihen, että polypropeenin tuottajien kokouksissa vahvistettiin tavoitehintoja ja päätettiin toimenpiteistä, joilla pyrittiin helpottamaan kyseisten hintojen käyttöönottoa (valituksenalaisen tuomion 137 ja 150 kohta), se ei näin ollen rikkonut todistustaakkaa koskevia sääntöjä, kun se ei ottanut huomioon osoituksina kyseisten kokousten tarkoitukseen osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä neljää perustetta, jotka koskivat nimenomaan kokousten tulosten tunnontarkkaa täytäntöönpanoa tai täytäntöönpanematta jättämistä. Tällaiset valittajan esittämät perusteet ovat siis tehottomia. Myöskään sillä, että tavoitehinnat ovat luonnostaan alttiita poikkeamille, ei ole merkitystä. Ratkaiseva seikka on se, mikä oli yhteistoiminnan tarkoitus ja ketkä siihen osallistuivat.

68. Edellä esitetyn perusteella en katso ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen menetelleen syyttömyysolettaman vastaisesti, vaikka hyväksyttäisiin se, että kyseistä sääntöä sovelletaan nyt käsiteltävässä menettelyssä.[42] Koska komissio esitti

41 — Ks. asiassa komissio v. Anic Partecipazioni antamani ratkaisuehdotuksen 56 kohta.

42 — Syyttömyysolettama, josta määrätään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa (ks. myös siviili- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen sopimuksen 14 artiklan 2 kappale), koskee pääsääntöisesti rikosoikeudenkäynnin syytettyä. Tässä yhteydessä on erityisen epävarmaa, voisiko mahdollinen viittaus Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön olla hyväksyttävä syy soveltaa kyseistä periaatetta täysimittaisesti komission kilpailuasioissa toteuttamien hallinnollisten menettelyjen yhteydessä. Komission velvollisuus näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkominen takaa joka tapauksessa oikeusalamaiselle samanlaisen suojan ainakin siinä vaiheessa, kun todistusaineistoa arvioidaan oikeudellisesti. Mahdollisuus saada kumotuksi sakon määräämistä koskeva päätös sillä perusteella, että komissio ei ole esittämillään seikoilla perustellut riittävästi kilpailusääntöjen rikkomista koskevia väitteitään, estää näin ollen sen, että yritykset saatettaisiin vastuuseen toimenpiteistä, joita koskevat todisteet ovat kyseenalaisia.

todisteita seikoista, jotka merkitsevät sitä, että valittajan käyttäytyminen oli lainvastaista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen myöhempi arvio ei perustu pelkkiin oletuksiin, kuten Monte näyttää väittävän. Toisaalta Monte ei ole myöskään esittänyt sellaisia painoarvoltaan vastaavanlaisia seikkoja, jotka herättäisivät kohtuullisia epäilyksiä komission päättelyn paikkansapitävyydestä. Näin ollen katson edellä esitetyn perusteella, että kolmas valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan perusteettomana.

3. *Vanhentuminen*

69. Monte väittää neljännessä valitusperusteessaan valituksenalaisen tuomion 236 ja 237 kohtaan viitaten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi virheellisesti vanhentumista koskevia säännöksiä, sellaisina kuin niistä säädetään neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2988/74. [43]

70. Valittajan perustelut ovat tältä osin kaksiosaiset: Monte väittää ensinnäkin, ettei ole näytetty toteen, että kilpailusääntöjen rikkominen olisi ollut jatkuvaa vuosien 1977 ja 1983 välisenä aikana, joten kyseiset lainvastaiset toimet ovat osittain vanhentuneet; toiseksi sitä, että kyseessä oli yksi rikkominen, koskevat valituksenalaisen tuomion perustelut ovat valittajan mukaan riittämättömät. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näin ollen toteaa, että kaikille kyseisille toimenpiteille oli yhteistä pyrkiminen "yhteen ainoaan taloudelliseen päämäärään eli polypropeenimarkkinoiden normaalin hintakehityksen vääristämiseen — — " (valituksenalaisen tuomion 237 kohta), valittaja väittää, ettei markkinaolosuhteita voitu missään tapauksessa pitää "normaaleina". Monten mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään perustellut riittävästi sitä, että Monte oli osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen koko rikkomisen keston ajan, koska tuomioistuin ei täsmentänyt, kuinka moneen polypropeenin tuottajien kokoukseen valittaja oli osallistunut ja minkä ajanjakson aikana se oli niihin osallistunut.

71. Komissio vastaa, että valittaja kiistää perusteluissaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevat arviot, eikä tällaista kiistämistä voida ottaa tutkittavaksi. Se viittaa lisäksi kyseisen käyttäytymisen lainvastaisuutta koskeviin huomautuksiinsa.

72. Aluksi on todettava, että asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan komission toimivaltaa määrätä sakkoja tai seuraamusmaksuja lii-

43 — Vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26 päivänä marraskuuta 1974 annettu asetus (EYVL L 319, s. 1).

kennettä ja kilpailua koskevien Euroopan talousyhteisön sääntöjen rikkomisesta koskee viiden vuoden vanhentumisaika. Vanhentumisaika alkaa 1 artiklan 2 kohdan mukaan kulua rikkomuksen tekopäivästä. Jatkettujen tai uusittujen rikkomusten osalta aika alkaa kulua siitä päivästä, jona rikkominen on lakannut. Lisäksi asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetään, että kaikki komission tai jäsenvaltion komission pyynnöstä suorittamat toimenpiteet rikkomuksen esitutkinnan tai rikkomukseen liittyvän menettelyn toimittamiseksi keskeyttävät menettelyyn sovellettavan vanhentumisajan. Vanhentumisaika keskeytyy päivänä, jona toimenpide annetaan tiedoksi ainakin yhdelle rikkomukseen osalliselle yritykselle: kyseisen artiklan 2 kohdan mukaan vanhentumisaika keskeytyy suhteessa kaikkiin rikkomukseen osallisiin yrityksiin. [44]

73. Nyt käsiteltävässä asiassa valittaja moittii perusteluja, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautui arvioidessaan sitä, että kyseessä oli "yksi" kilpailusääntöjen rikkominen. Tietyn rikkomisen määrittelemisellä "yhdeksi" rikkomiseksi viitataan tietenkin tosiseikkoihin, joiden toteen näyttämisestä ja oikeudellisesta määrittelystä se riippuu, mutta sillä on oikeudellista merkitystä varsinkin vanhentumista koskevan kysymyksen osalta. [45] Tämä käy nimenomaisesti ilmi asetuksen N:o 2988/74 edellä mainituista säännöksistä. Tässä tilanteessa perustelut, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautui arvioidessaan sitä, oliko kyseessä tietty yksi kilpailusääntöjen rikkominen, ovat valituksen käsittelyn yhteydessä toteutettavan valvonnan kohteena. [46]

74. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nojautui tätä kohtaa koskevassa arviossaan lähinnä yhteiseen taloudelliseen päämäärään, jota polypropeenin tuottajien toimenpiteillä tavoiteltiin (valituksenalaisen tuomion 237 kohta). Se painotti lisäksi kyseisten toimenpiteiden järjestelmällisyyttä sekä sitä, että joka kerta rikottiin samaa oikeussääntöä (valituksenalaisen tuomion 236 kohta). Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, yhtenä rikkomisena on pidettävä rikkomista, jossa samaa oikeussääntöä rikotaan peräkkäisillä ja toistuvilla samaa päämäärää tavoittelevilla ja samaan taloudelliseen (tai yleiseen) tilanteeseen kuuluvilla toimenpiteillä. Tämä määritelmä on mielestäni asian kannalta merkityksellinen. [47] Valituksenalaisessa tuomiossa ei siis mielestäni ole tältä osin mitään virhettä.

75. Katson myös, etteivät valittajan huomautukset, jotka koskevat sitä, olivatko

44 — On huomautettava, että sen lisäksi, että vanhentumisaika on viisi vuotta, joka voidaan, kuten edellä mainittiin, katkaista monilla prosessuaalisilla toimenpiteillä, yhteisön oikeudessa ei säädetä muusta määräajasta, jonka päätyttyä olisi mahdotonta aloittaa asetuksessa N:o 17 säädettyä seuraamusmenettelyä. Niinpä päinvastoin kuin Monte on väittänyt suullisessa käsittelyssä, sillä seikalla, että tietyt ratkaisevista rikkomisista ovat tapahtuneet jo vuonna 1977, ei ole mitään oikeudellista merkitystä, jonka perusteella Monten vastuu rikkomisista poistuisi tai vähenisi.

45 — Ks. asiassa komissio v. Anic Partecipazioni antamani ratkaisuehdotuksen 61 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

46 — Nyt käsiteltävässä asiassa käsite 'yksi kilpailusääntöjen rikkominen' on ymmärrettävä oikeudellisesti täsmällisemmän käsitteen 'uusittu (jatkettu) rikkominen' synonyymiksi. Asetuksessa N:o 2988/74 käytetään perustellusti viimeksi mainittua käsitettä.

47 — Ks. asiassa komissio v. Anic Partecipazioni antamani ratkaisuehdotuksen 78 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

markkinaolosuhteet "normaalit" vai eivät, ole oikeudellisesti merkityksellisiä. Kyseinen perustelu koskee sitä, onko nyt käsiteltävässä asiassa rikottu perustamissopimuksen 85 artiklaa, eikä käsitteen 'yksi kilpailusääntöjen rikkominen' tulkintaa tai vanhentumisajan laskemista. Tämän vuoksi kyseinen valittajan täsmennetympi väite on hylättävä tehottomana.

76. Lisäksi Monten osallistumista polypropeenin tuottajien kokouksiin koskevat tuomion perustelut ovat lainmukaisia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiossa analysoidaan yksityiskohtaisesti osallistumisen kestoa ja sisältöä. Valituksenalaisen tuomion 237 kohdassa on siis perustellusti katsottu, että valittaja on "osallistunut — vuosien ajan — " yhteen rikkomiseen. Tämän vuoksi kyseinen valitusperuste on myös tältä osin hylättävä perusteettomana.

77. Lopuksi todettakoon, että valittajan peruste, jonka mukaan vanhentuminen ei ole keskeytynyt, koska polypropeenin tuottajien käyttäytymisen lainvastaisuutta ei ole näytetty toteen, on tehoton. Sen lisäksi, ettei kyseistä perustetta voida tutkia muutoksenhakuvaiheessa, sillä ei ole tässä tapauksessa mitään tekemistä vanhentumista koskevan kysymyksen kanssa.[48] Näistä syistä katson, että neljäs valitusperuste on kokonaisuudessaan hylättävä.

4. *Sakon määrä*

78. Monte riitauttaa viidennessä valitusperusteessaan valituksenalaisen tuomion perustelut ja väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottanut huomioon tiettyjä arviointiperusteita sakon määrää laskiessaan, kuten sen olisi pitänyt tehdä. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkemmin ilmaistuna ei ottanut huomioon sitä, että rikkomisesta ei aiheutunut seurauksia, lieventävänä asianhaarana, jonka perusteella sakon määrää olisi pitänyt alentaa. Tältä osin se vastustaa valituksenalaisen tuomion 70, 347, 379 ja 385 kohtaa. Monten mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään ottanut sakon suuruuden määrittelemisen osalta huomioon sitä yksilöllistä vaikutusta, joka yhtiön toimilla oli kilpailusääntöjen rikkomisella yleisesti aiheutetun kokonaisvaikutuksen lisäksi. Valittaja perustaa päätelmänsä valituksenalaisen tuomion 254 kohtaan. Lisäksi Monte väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt ottaa huomioon sakon suuruutta määritellessään se, että polypropeenin tuottajien käyttäytymistä olisi voinut koskea perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukainen poikkeus. Lopuksi valittaja katsoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen menetelleen virheellisesti, kun se ei tutkinut, oliko ollut oikein pitää rikkomisen "tahallisuutta" raskauttavana asianhaarana.

79. Komissio korostaa puolestaan aluksi, että se otti huomioon sakon suuruutta

48 — Kysymys siitä, onko kyseessä rikkominen, edeltää loogisesti vanhentumisaikaa ja etenkin vanhentumisajan keskeytymistä koskevaa kysymystä.

määritellessään sen, ettei hinta-aloitteilla ollut saavutettu tavoitetta, kuten valituksenalaisen tuomion 365—374 ja 386 kohdasta ilmenee. Samalla komissio huomauttaa, että valituksenalaisen tuomion 70 kohta, johon Monte perustaa väitteensä, koskee rikkomisen toteamista eikä sen vakavuuden arviointia. Samoin 254 kohta koskee polypropeenin tuottajien käyttäytymisen vaikutusta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan perusteluna sille, että kyseinen käyttäytyminen on lainvastaista; Monte siis erehtyy vedotessaan kyseiseen kohtaan ja väittäessään, ettei kunkin yrityksen yksilöllistä vastuuta otettu oikein huomioon sakon suuruutta määriteltäessä. Lopuksi komissio esittää oikeudenkäyntiväitteen niiden Monten perustelujen osalta, joiden mukaan olisi pitänyt ottaa huomioon tiettyjä lisäseikkoja sakon suuruuden määrittelemiseksi. Tältä osin se vetoaa yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohtaan, jossa kielletään vetoamasta perusteeseen ensi kertaa muutoksenhakuvaiheessa.

80. Edellä mainituista perusteista on aluksi huomautettava, että mahdollisuudesta määrätä sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista säädetään asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa. Saman säännöksen mukaan sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto. Näistä kahdesta arviointiperusteesta on joka kerta yksilöitävä lainvastaisen käyttäytymisen vakavuutta koskeva peruste. Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on "määriteltävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asiaan liittyvien erityisolosuhteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennaltaehkäisevän vaikutuksen perusteella, mutta huomioon otettavista perusteista ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa". [49]

81. Tässä tilanteessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta valvoa, miten komissio kussakin yksittäistapauksessa arvioi lainvastaisen käyttäytymisen vakavuutta. Yhteisöjen tuomioistuimen muutoksenhakuinstanssina harjoittaman valvonnan tarkoituksena on ainoastaan selvittää, ottiko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutakin asiaa käsitellessään huomioon kaikki olennaiset seikat, kun se arvioi tietyn käyttäytymisen vakavuutta 85 artiklan valossa; valvonta ei ulotu siihen, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi todettuja tosiseikkoja.

82. Edellä esitetyn perusteella Monte vetoaa nyt käsiteltävässä asiassa periaatteessa pätevästi perusteisiin, joiden mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ottanut huomioon tiettyjä sakon suuruuden virheettömän määrittelemisen kannalta

49 — Asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta). Ks. myös asia 45/69, Boehringer Mannheim v. komissio, tuomio 15.7.1970 (Kok. 1970, s. 769); yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983 (Kok. 1983, s. 3369, 52 kohta) ja edellä alaviitteessä 40 mainitun asiassa Musique Diffusion française ym. v. komissio annetun tuomion 120 kohta.

ratkaisevia seikkoja, ja näitä seikkoja olisivat erityisesti yhtäältä se, ettei lainvastaisella käyttäytymisellä ollut konkreettisia vaikutuksia, ja toisaalta valittajan yksilöllinen osuus rikkomisessa.

83. Kyseisen väitteen ensimmäisestä osasta on huomautettava, että Monte vetoaa valituksenalaisen tuomion 70 kohtaan tukeakseen perustetta, jolla ei ole merkitystä tässä tutkittavan kysymyksen kannalta. Kuten komissio on perustellusti huomauttanut, kyseinen valituksenalaisen tuomion kohta viittaa näet siihen, että 85 artiklan 1 kohdan rikkominen oli olemassa siitä syystä, että todettiin tehdyksi sopimus vähittäishinnoista, eikä se liity erilliseen kysymykseen siitä, onko rikkomisen vaikutukset otettu huomioon määriteltäessä kullekin yhtiölle määrättävän sakon suuruutta. [50]

84. Lisäksi valittaja jättää huomiotta valituksenalaisen tuomion 365—374 kohdan, joissa viitataan nimenomaisesti kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutusten arviointiin erottamalla kahdentyyppiset vaikutukset toisistaan: siinä otetaan huomioon yhtäältä se, että tavoitehinnat olivat asiakkaiden kanssa käytyjen neuvottelujen pohjana, ja toisaalta se, ettei hinta-aloitteilla ollut yleisesti täysin saavutettu tavoitetta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi tältä osin, että "komissio on perustellusti ottanut täysin huomioon ensin mainitun tyyppiset vaikutukset ja ottanut huomioon jälkimmäisen tyyppisten vaikutusten vähäisyyden. Tältä osin on huomautettava, ettei kantaja ole ilmoittanut, että jälkimmäisen tyyppisten vaikutusten vähäisyys olisi otettu riittämättömästi huomioon sakon määrää kohtuullistavana tekijänä" (valituksenalaisen tuomion 372 kohta). Edellä esitetystä käy selvästi ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti perusteellisen arvioinnin lopuksi huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset sakon suuruutta määritellessään. Tämän vuoksi valittajan päinvastainen peruste on hylättävä perusteettomana.

85. Monten perusteluista, jotka koskevat sen erityistä osuutta kilpailusääntöjen rikkomisessa, on aluksi todettava, että valituksenalaisen tuomion 254 kohdassa, johon kyseinen peruste kohdistuu, viitataan jäsenvaltioiden väliselle kaupalle aiheutuviin vaikutuksiin, eli yhteen välttämättömistä edellytyksistä, jotta kyseessä voisi olla perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa kuvattu rikkominen; tämän vuoksi se ei liity sakon suuruuden määrittelemistä koskevaan kysymykseen. Näin ollen valittajan esittämä peruste on tehoton. Lisäksi peruste, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut ottanut huomioon kunkin yrityksen osuutta kilpailusääntöjen rikkomisessa, nojautuu väärään perustaan. Valituksenalaisen tuomion 354 kohdassa todetaan tältä osin, että "ensimmäisten kahden edellytyksen osalta — — , mikä on kunkin

50 — Monten viittaus valituksenalaisen tuomion 379 kohtaan, joka koskee sitä, otettiinko sakkojen suuruutta määriteltäessä huomioon tappiot, joita polypropeenialalla toimiville yrityksille oli aiheutunut erittäin pitkän ajanjakson aikana, on täysin merkityksetön. Vaikka tämä kysymys on lähempänä markkinaolosuhteiden logiikkaa, se ei selvästikään liity mitenkään 85 artiklan rikkomisen vaikutuksiin, joten tälläkään perusteella ei ole merkitystä.

yrityksen osuus salaisissa yhteistyöjärjestelyissä — — , on muistutettava, että koska sakon suuruuden määrittelemistä koskevia perusteluita on tulkittava kaikkien päätöksen perustelujen valossa, komissio on kantajan osalta yksilöinyt riittävästi, miten se on ottanut nämä arviointiperusteet huomioon". [51]

Tämän vuoksi valittajan peruste, jonka mukaan sen yksilöllistä osuutta rikkomisessa ei ole otettu huomioon, on jätettävä tutkimatta. [52]

86. Monten kahden viimeisen valitusperusteen osalta on tutkittava ensin komission esittämä oikeudenkäyntiväite. Tutkin aluksi perusteen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt sakon suuruutta määritellessään ottaa huomioon se, että polypropeenin tuottajien käyttäytymiselle olisi voitu myöntää 85 artiklan 3 kohdan mukainen poikkeus. Tähän määräykseen todella vedottiinkin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, mutta ainoastaan perusteluna, jonka vuoksi 85 artiklan 1 kohtaa ei Monten mukaan olisi voitu soveltaa (ks. tältä osin valituksenalaisen tuomion 267—273 kohta). Ei kuitenkaan vaikuta siltä, että kyseiseen perusteeseen olisi vedottu Montelle määrätyn sakon määrän alentamista koskevan vaatimuksen tueksi. Tähän perusteeseen vedotaan siis ensi kertaa valituksessa, joten se on yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 113 artiklan 2 kohdan mukaisesti jätettävä tutkimatta.

87. Lopuksi on todettava, että valittajan valitusperuste, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin menetteli virheellisesti jättäessään tutkimatta, oliko oikein pitää kilpailusääntöjen rikkomisen "tahallisuutta" raskauttavana asianhaarana, on perusteeton. Kuten valituksenalaisen tuomion 357—364 kohdasta ilmenee, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi aluksi komission toteamuksen, jonka mukaan Monte oli toiminut tahallisesti. Rikkomisen "tahallisuus" on tärkeä seikka määriteltäessä Monten osuutta todetuissa lainvastaisuuksissa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan komissio otti Monten osuuden oikein huomioon laskiessaan sakon määrän. Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi, joskin implisiittisesti, ratkaisun valittajan esittämään kysymykseen, ja sen arvio asiasta on oikea. [53]

Edellä mainituista syistä Monten viides valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

51 — Ks. myös valituksenalaisen tuomion 361 kohta, jonka mukaan "ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että — — komissio on asianmukaisesti näyttänyt toteen kantajan osuuden kilpailusääntöjen rikkomisessa sen ajanjakson ajalta, jona se on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, joten komissio on perustellusti voinut laskea kantajalle määrättävän sakon suuruuden tämän osuuden perusteella".

52 — Valittaja näyttää joka tapauksessa väittävän, että sakon suuruuden yksilöinti liittyy kunkin yrityksen käyttäytymisen vaikutuksiin. Kuitenkin kilpailusääntöjen tietyn rikkomisen vakavuuden arvioinnin kannalta ratkaisevia ovat kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuutena aiheutuneet vaikutukset sellaisena, kuin kilpailusääntöjen rikkominen on kuvattu 85 artiklan 1 kohdassa. On tietenkin välttämätöntä — ja juuri siitä on kysymys sakon suuruuden yksilöinnissä — arvioida kunkin yrityksen osuus kilpailusääntöjen rikkomisessa. Kyseessä on kuitenkin eri asia kuin lainvastaisen käyttäytymisen vaikutusten arviointi (ks. arvioni asiassa komissio v. Anic Partecipazioni antamani ratkaisuehdotuksen 103 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa).

53 — Kuten olen edellä huomauttanut, kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on sakon suuruuden määrittelemisen arviointiperuste useistakin syistä (ks. edellä alaviitteessä 49 mainitussa asiassa SPO ym. v. komissio annettu määräys). Tietyissä tapauksissa kilpailusääntöjen rikkomisen arviointia "tahalliseksi" voidaan pitää yhtenä huomioon otettavana seikkana.

IV Ratkaisuehdotus

88. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hylkää yhtiön Montecatini SpA valituksen kokonaisuudessaan;

2) hylkää väliintulijan vaatimukset;

3) velvoittaa väliintulijan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan; ja

4) velvoittaa valittajan korvaamaan muut oikeudenkäyntikulut.